

Articole publicate în presa locală despre

Ediția de Documente – 2012.

UN VOLUM DE REFERINȚĂ PENTRU ISTORIA TRECUTEI... ISTORII!

La interval de trei ani, **Bartos Zoltán** revine în prim-planul publicisticii mureșene, și nu numai a ei, cu un nou volum. În ziua de 7 iulie 2009, la Centrul de Dezbateri Socio-Politice și Culturale „Emil Dandea”, Târgu-Mureș (Piața Trandafirilor nr. 5), își lansa volumul, intitulat **„Naționalizarea în fostul județ Mureș (11 iunie 1948)”**. O amplă lucrare, cu întindere de peste 300 de pagini, însă foarte importantă pentru istoria acelor vremuri, care a văzut lumina tiparului sub egida Editurii RISORPRINT din Cluj-Napoca. Iată, acum, în septembrie 2012, la aceeași editură, **Bartos Zoltán** își ferecește cititorii cu o altă scriere, de această dată conținând 876 de pagini. De pe coperta I și de pe foaia de titlu reținem următoarele: **Ministerul Afacerilor Interne. Ministerul Securității Statului. Consiliul Securității Statului. Direcția Regională Mureș (1951-1952). Direcția Regională Autonomă Maghiară (1952-1960). Direcția Regională Mureș - Autonomă Maghiară (1960-1968). Inspectoratul de Securitate al Județului Mureș (1968). Documente.** Editorul acestora fiind domnul **Bartos Zoltán**. Dar să-i dăm „cuvântul” editorului, autorului acestui corpus de documente.

„În cursul anilor 1976-1977, Inspectoratul Județean Mureș al Ministerului de Interne a propus spre retopire, prin selecționare, o cantitate de documente create de diferite organe ale M.A.I. în deceniile 4 și 6 ale secolului trecut. Ca urmare a intervenției Direcției Generale a Arhivelor Statului, Filiala Mureș, întreaga cantitate de documente a fost reținută spre păstrare permanentă, acestea fiind incluse de la început în

Fondul de arhivă specială. Fondul a fost preluat complet neordonat, motiv pentru care, între anii 1986-1987, s-au efectuat operațiunile de ordonare a documentelor, care au necesitat ample lucrări de constituire a unităților arhivistice, de recompunere a unor, de ordonare tematică a lor în cuprinsul dosarelor; ulterior, între anii 1987-1988, s-au efectuat operațiunile de fișare și inventariere. Toate lucrările arhivistice au fost efectuate sub directa conducere a șefului filialei, dr. Ioan Ranca. În colecția de față au fost incluse un număr de 707 documente din fondurile direcțiilor M.A.I. anterior menționate, precum și un număr de 17 documente din fondul Comitetului Regional Mureș al P.C.R. Documentele acoperă intervalul anilor 1952-1968, ele fiind ordonate cronologic. Sigur, editorul acestor documente referitoare la structurile mureșene ale Ministerului Afacerilor Interne etc, etc, etc, domnul **Bartos Zoltán** mulțumește și prin intermediul cuvântului tipărit dr. **Mihai Ardelean**,

pentru interesul constant manifestat față de proiect; apreciază sprijinul oferit de membrii Clubului Rotary Târgu-Mureș, și anume: **Cristian Boeriu, Florin Buicu, Emilian Carașca, Florin Crăciun, Radu Crișan, Mihai Dobru, Radu Dredețianu, Mihai Ispas, Ioan Nicolaescu, Silviu Negruțiu, Mircea Solovăstru, Mircea Suciu.** De asemenea, își exprimă întreaga grațitudine domnului ec. **Tiberiu Cristian**, director general SC Mondo Trade SRL, pentru actul de mecenat prin care a fost susținut financiar întregul proiect.

Volumul conține între copertile sale lista abrevierilor; a documentelor; documentele; indice de nume ale cadrelor M.A.I. și Procuratura Militară; informatori (nume real); indice de nume informatori (nume conspirativ); indice general de nume! Bună revedere, domnule **Bartos Zoltán**, în spațiul publicistic mureșean și Doamne ajută-ne!

DORIN BORDA

**Lansare
cu deschidere
spre...
trecut!**

Volumul despre care facem vorbire va fi lansat **miercuri, 26 septembrie a.c., de la ora 18**, la Centrul de Dezbateri Socio Politice și Culturale „Emil Dandea”. Volumul va fi prezentat de prof. univ. dr. **Cornel Sigmirean**, președintele Senatului Universității „Petru Maior”, dr. **Mihai Ardelean**, prof. **Nicolae Balint**. Moderator: prof. **Dimitrie Poptămaș**. Așadar, vă invităm la o lansare de carte cu deschidere spre... trecut! (D.B.)

O CARTE MARE ȘI UN AUTOR BUN DE LĂUDAT

Prolegomena, acest termen grecesc acoperind noțiunea de a scrie prefațarea succintă a unei cărți, în cazul de față de a completa cu date pe care autorul ei s-a mărturisit ca editor, fiind o ediție de documente, nu s-a expus redându-le doar în dedicația oferită nouă cu volumul său „mare prin toate ale sale”, cum s-ar fi exprimat cronicarul, care va sta – suntem siguri – la temelia multor altele, dar greu de întrecut pe aceasta.

Odată cu bucuria și sentimentul de împlinire prilejuit de lansarea ei iminentă – gândul bun trecând în faptă –, voi reda aici pe scurt geneza cărții aflată în acte oficiale, verificabile oricând.

Pe la începutul anilor '70 ai secolului trecut, în calitate de director al Arhivelor Statului, am fost anunțat că sunt invitat la inspectorul-șef, generalul Gheorghe Ristea, al Direcției Județene M.I. Ca subordonat pe linie administrativă, neputându-l refuza, m-a primit distant, ca întotdeauna, arătându-mi pe birou un colet ieșit din comun de voluminos, sigilat, având sub sfoara de ambalare un proces-verbal, pe colțul căruia, sub formula **«Aprobat»**, figurând numele meu, mi-a fost indicat să-l semnez. Opunându-mă explicit că în viața mea, de 40-50 de ani, n-am semnat nimic fără să știu ce conține, după o pauză de reglare reciprocă a tensiunii ce se crease, mi-a explicat că are termen de execuție până mâine, că este actul de aprobare, potrivit legii (și a tovarășului Drăghici), a distrugerii actelor ce le reflectă fondul de corespondență a fostei Direcții Regionale M.A.I., și a unităților anterioare și subordonate pe vreo 50 de ani în urmă. I-am replicat scurt că dumnealui însuși mi-a oferit răspunsul pentru care nu-mi pot pune semnătura pe un atât de periculos act, nedorind – am gândit pe loc – a mă face părtaș la o atât de abominabilă crimă culturală. Revenindu-mi, la explicația domniei-sale că **„e doar corespondența”** acelei arhive, i-am explicat că **„tocmai această corespondență e diamantul unei arhive, fiindcă ea constituie „cheagul” care leagă faptele între ele și grupate redau evenimentele, bune, rele, petrecute într-un loc și la un moment dat, făcând sau redând istoria aceluia timp”**. Calmul și credința în veridicitatea celor afirmate, citită pe fața mea, l-a calmat și pe dânsul, dându-mi un răgaz de o zi spre a citi inventarele acelei imense arhive de circa două

camioane din coletul de pe masă. Am acceptat pentru a trece puntea – vorba românului. Am luat coletul și am plecat la birou, unde, desfăcând ambalajul, am văzut că e de citit cel puțin 2-3 săptămâni, neîntrerupt. L-am sunat apoi pe șeful meu direct din București, generalul Gheorghe Titineanu, om de plăcută amintire, care nu m-a încurajat deloc, cunoscându-i generalului Ristea intransigența și lipsa de înțelegere față de subordonați.

A doua zi, întrucât nu citisem în după-amiaza și seara celei precedente până la ora 22, **cronometrat**, decât 30-35 de pagini de inventare, am apreciat că e nevoie de minim 20-25 de zile efective de 12 ore, spre a parcurge totul. Pe răspunderea mea, nu i-am restituit lucrarea, cum mi-a ordonat, dar nici dânsul nu mi-a cerut-o, fie fiindcă uitase, fie că poate m-a înțeles, dându-mi în mod tacit dreptate. A urmat așteptarea până când nu după mult timp am primit de la București confirmarea că lucrarea, respectiv distrugerea a fost aprobată pentru toate cele 16 foste regiuni, inclusiv a Mureșului. L-am sunat pe generalul Titineanu. Domnia-sa mi-a răspuns oarecum pasiv că „acum ți-a mers, vom vedea ce urmează, dacă mai urmează ceva”. Înțelegând din context că și lui i s-a luat o piatră de pe inimă și că, implicit, s-a făcut părtaș la „bravura mea”, n-aveam decât să aștept eventuale alte reacții, fiindcă eram conștient că fapta de neexecutare a ordinului ministrului se taxa scump, inclusiv cu privarea de libertate. Ca o retrospectivă a recalcitranței mele oarecum calculată de prin anii '60, care m-ar fi putut costa, mi-a venit în minte cum s-ar fi distrus iremediabil întreaga arhivă a Primăriei și a Scaunului Mureș pe 4-5 secole în urmă, dacă acceptam oferta insistentă a organelor locale de a muta acel tezaur documentar în subsolul întreg inundat în anii '70, al clădirii actuale în care funcționează Redacția „Cuvântul liber” de pe strada Gheorghe Doja.

Într-un mod asemănător, printr-un efort colectiv, a putut fi salvată și arhiva fostului Scaun Ciuc, prin anii '60, transportată în două vagoane la fabricile de mucava din Suceava și Cluj din ordinul primului secretar de Ciuc, recuperată în ultimul moment și putând fi consultată cu succes astăzi. Relații suplimentare, în viitor.

Dr. IOAN RANCA

LANSARE DE CARTE:

„DOCUMENTE”

În seara zilei de 26 septembrie, la Centrul de Dezbateri Socio-Politice și Culturale „Emil Aurel Dandea” a avut loc lansarea cărții intitulată „Documente”, avându-l autor pe domnul profesor **Bartos Zoltán**. Este în adevăratul sens al cuvântului o carte de documente, care se află la Direcția Generală a Arhivelor Statului – filiala Mureș și cuprinde notele informative ale informatorilor, cât și alte documente care, în perioada comunistă, erau în regim „secret”. După cum au afirmat și invitații, în alocuțiunile de prezentare, această carte nu ar fi existat dacă directorul din acea vreme a Arhivelor Statului din Târgu-Mureș, domnul dr. **Ioan Ranca**, nu s-ar fi opus ferm și cu mult curaj dispoziției primite de distrugere a documentelor. A fost eroul momentului. Cartea se ocupă cu documentele dintr-o perioadă sumbră a societății românești, înțesată de informatori care, chiar și numai din invidie față de o persoană, erau capabili de a le

întocmi prietenilor, cunoștințelor, chiar și rudelor note la Securitate și să le transforme viața într-un calvar. Nu numai persoanei implicate i se pune capăt carierei profesionale, ci și familiei sale. O carte despre care se va scrie mult, va fi studiată mult. Sunt 724 de documente și aproape 4.000 dosare studiate și selectate.

Moderatorul evenimentului a fost domnul profesor **Dimitrie Poptâmas**, care, în deschidere, a reamintit că autorul este la a treia apariție editorială, debutul său petrecându-se în urmă cu doi ani, cu o carte ce se referă la naționalizarea principalelor mijloace de producție din 11 iunie 1948, „o carte scrisă cu mare acuratețe, cu mare curaj...o carte care s-a bucurat de succes...este în primul rând o «icoană» a tot ce a fost atunci, înainte de naționalizare...” „Cartea de astăzi este una cu totul deosebită. Sunt documente ale Direcției Regionale Mureș din perioada 1951-1952, documentele Direcției Regionale Autonome Maghiare 1952-1960, Direcției Regionale Mureș Autonomă Maghiară 1960-1968 și Inspectoratului de Securitate al Județului Mureș 1968.. Este o carte masivă are mai multe kilograme aproape 900 de pagini (876), dar care are un conținut deosebit, pe care noi n-am crezut că o să-l mai recuperăm în această formă după atâția ani de zile”, a spus domnul Poptâmas. A precizat că periodic se efectuau trieri de arhivă, în urma cărora erau selectate documente care se păstrau, altele trebuiau casate, „probabil, ca importantă, treceau pe un plan secundar...S-au triat în jur de 55 de metri de arhivă, peste 3000 de documente, care trebuiau duse morii de hârtie. La care, directorul Arhivelor Statului de atunci, nimeni altul decât doctorul, istoricul **Ioan Ranca**, a zis «Nu!». Asta a fost în anii 1970. De aici cunoaștem exact ceea ce s-a întâmplat atunci. Restul sunt vorbe aruncate în vânt...Iată că aceste documente care, arhivistul a fost conștient că au valoare, le-a clasat frumos, le-a inventariat și

astăzi această arhivă poate fi consultată.” În luarea sa de cuvânt, domnul profesor universitar dr. **Cornel Sigmirean** a remarcat că regimul comunist este tema favorită a istoricilor și chiar a cititorilor, „un trecut care ne obsedează, ne urmărește, regimul comunist, un regim asupra căruia părerile continuă, după 22 de ani de la căderea lui să fie împărțite. Unii îl privesc cu nostalgie, alții îl condamnă...”, dar și interesul românilor, după anul 1990, de a studia arhivele, de a cunoaște adevărul. „Documentele au fost create de oameni pregătiți, instruiți să manipuleze oamenii. Și interesant este că ele continuă să ne manipuleze...” Și-a exprimat uimirea când, în timp ce studia volumul, a dat de numele unor colegi care, iată, au fost informatori. Cum au devenit informatori? Unii au devenit din convingere, alții prin constrângere. Domnul profesor **Nicolae Balint** s-a referit mai întâi la primele două volume ale autorului, scrise tot în baza documentelor, iar cu cel de față „a recidivat”. Prin volumul de față ne oferă „o carte de documente excepționale, pentru faptul că le-a selectat, le-a ordonat”. Domnul dr. **Mihai Ardelean**, medic psihiatru, luând ca și precedentii vorbitori câteva exemple, s-a referit la munca imensă depusă de autor pentru cercetarea documentelor, fiind „reconstituită personalitatea unui mare necunoscut”. În final, autorul ne-a mărturisit momente din studiul documentelor, caracteristicile lor și altele, și faptul că ele sunt publicate în forma în care au fost scrise. Mulțumind celor care l-au sprijinit în editarea cărții, a anunțat, în final, că lucrarea poate fi studiată la Biblioteca Județeană Mureș, Biblioteca Universității „Petru Maior”, Biblioteca Muzeului Județean Mureș, Arhivele Naționale-Serviciul Județean Mureș, Biblioteca Municipală „Petru Maior” din Reghin și Biblioteca Municipală din Toplița, Bibliotecile Centrale Universitare din Cluj-Napoca și București, Biblioteca CNSAS, Biblioteca Academiei Naționale și Országos „Szecsenyi” Könyvtár din Budapesta. O parte din tirajul de 120 de exemplare mai poate fi achiziționată și de la domnul profesor **Dimitrie Poptâmas**.

Text și foto:
VIOREL CONȚIU